

Урок української літератури

9 клас

Тема: Життєвий шлях Т.Г.Шевченка - великого сина українського народу.

Мета: поглибити знання учнів про життєвий шлях Т.Г.Шевченка; з'ясувати роль Великого Кобзаря в розвитку української літератури і нації; учити учнів добирати необхідний матеріал з літератури; розвивати їх активне мовлення; допитливість, уміння зіставляти факти, робити висновки; виховувати почуття співпереживання, любов і повагу до творчості Кобзаря.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: портрети та автопортрети Т.Шевченка(один із них, прикрашений вишитим рушником і калиною, на дошці), ілюстрації відомих художників до творів поета; фотовиставка про життя і творчість Кобзаря.

Життя нашого поета таке дивне, що
Слухаючи про нього, можна було б
Сказати, що це - легенда, коли б усе
Це діялось не перед нашими очима
С.Васильченко.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Оголошення теми, мети та епіграфу уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів.

а) читання поезії Олени Рутецької «Я не поет, я вчителька, Тарасе».

Я не поет, я вчителька, Тарасе,
Мій чистий аруш- то стоокі класи.
І я не знаю вищої мети,
Як дітям твоє слово донести.
І я не маю вищої розради,
Коли іду до тебе на пораду-
За Україну, Волю, за Людину.
Іду до тебе, Батьку, щохвилини.

III . Пояснення нового матеріалу.

1. Бесіда з учнями.
 - Що вам відомо про Шевченка, його життя?
 - Які поетичні твори його пам'ятаєте?
2. Слово вчителя.

Чи є у світі доля, трагічніша й величніша за долю нашого генія Тараса Григоровича Шевченка? Йому було суджено пережити найболючіші людські біди, витримати найважчі випробування і стати великим Поетом українського народу. Подякуємо Богові, що дав нам такого національного заступника і пророка.

Максим Рильський про це писав так:

Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сходовив Тарас
Малими босими ногами,

Земля, яку скропив Тарас

Дрібними росами-сльозами.

Сьогодні ми розглянемо життєвий шлях поета за поданим планом, який у хронологічній послідовності допоможе відтворити факти й події поетового життя.

Дитинство

Народження Тараса Шевченка. Життя в Кирилівці. Поневіряння. Жадоба до знань і прагнення волі. Навчання в дяків Павла Рубана й Петра Богорського. Потяг до малювання.

(опис батьківської хати, «Садок вишневий коло хати», «Якби ви знали паничі...», «Доля», «Мені тринадцятий минало», «І золотої, й дорогої», «Ми вкупочці колись росли» - учитель у своїй розповіді спирається на подані твори, також використовує цитати із праці О.Кониський).

Юність

«Козакування» у пана Павла Енгельгардта. Ян Димовський. Переїзд із паном до Вільна. Ядвіга Гусиковська. Петербурзький період у житті Тараса Шевченка. Навчання у Василя Ширяєва. Вкуп із кріпацтва (25 квітня 1838 року). Навчання в академії художеств у Петербурзі. Успіхи у малярстві. Історія появи у світ «Кобзаря» (1840).

(Учитель демонструє портрет В.Жуковського, написаний К.Брюлловим: див. додаток).

Подорожі на Україну

Перша подорож 1843-1844 р.р. Друга подорож (квітень 1845-1847 рік) до рідного краю. Створення альбому «Живописна Україна» і малюнків архітектурних та історичних пам'яток. Участь у засіданнях Кирило-Мефодіївського товариства .

Неволя (1847-1857)

Арешт (5 квітня 1847 року). Перебування в казематі III відділу. Вирок Миколи I: «Под строжайший надзор и с запрещением писать и рисовать». Десятирічна солдатська каторга (Орська фортеця (1847-1850), Новопетровський форт на півострові Мангишлак (1850-1857). Участь в

експедиції О. Бутакова, що досліджувала береги Аральського моря (1848-1850 р.р.).

Остання роки життя (1857-1861).

Звільнення із заслання. Поїздка в Україну (1859). Повернення до Петербурга. Присвоєння звання академіка. Смерть Т. Шевченка (10 березня 1861 року). Похорон на Смолянському кладовищі Петербурга. Перепоховання на Чернечій горі (22 травня 1861 року) над Дніпром біля Києва.

IV . Закріплення опрацьованного матеріалу.

1. **«Ми тебе не забули, Тарасе!»** (поети-лауреати Національної премії України ім. Т.Г.Шевченка- Кобзареві).

Шевченкові присвячували свої поезії В.Сосюра, Андрій Малишко, Ліна Костенко, Дмитро Павличко та інші поети. Великий поет-емігрант Євген Маланюк написав про нашого пророка прекрасного вірша – «Шевченко».

Читець.

Не поет-бо це ж до болю мало,
Не трибун- бо це лиш рупор мас,
І вже менш за все – «Кобзар Тарас» -
Він, ким зайнялось і запалало.

Скорше – бунт буйних майбутніх рас,
Полум'я, на котрім тьма розтала,
Вибух крові, що зарокотала
Карою за довгу ніч образ.

Лютий зір прозрілого раба,
Гонта, що синів свіченим ріже,-
У досвітніх загравах – степа
З дужим хрустом випрости крижі.

А ось поруч – усміх, ласка, мати
І садок вишневий коло хати.

1 учень. Неперевершений український лірик, лауреат Шевченківської премії Володимир Сосюра так сказав про невмирущість Кобзарєвого слова у вірші «На могилі Шевченка»:

Над широким Дніпром у проміні блакить
і висока і тиха могила.

В тій могилі співець незабутній лежить,
що народу віддав свої сили,

що народу віддав своє серце і пісні,
свої мрії про зорі досвітні...

А навколо лани вдалині, вдалині
розлетілись, як птиці блакитні...

На могилу приносять розкішні вінки
з пишних квітів садів України

кароокі дівчата, стрункі юнаки-
і всміхаються гори й долини...

Спи спокійно, поет! Образ огненний твій
не зітерти ні бурі, ні часу.

У великі сім'ї, славній, вольній, новій,
ми тебе не забули, Тарасе!

2 учень. Наша сучасниця, геніальна Ліна Костенко, глибоко – щемливо як тільки одна вона вміє, розкрила у вірші «Повернення Шевченка» трагедію особистого життя великого Тараса.

Заслання, самота, солдатчина. Нічого.

Нічого – Оренбург. Нічого – Косарал.

Не скаржився. Мовчав. Не плакав ні від чого.

Нічого, якось жив і якось не вмирав.

Вернувся в Петербург, і ось у Петербурзі –

після таких років такої самоти! –

овацію таку йому зробили друзі! –

коли він увійшов.

І він не зміг іти.

Він прихилився раптом до колони,

Сльоза чомусь набігла на повік.

Бо, знаєте... із каторги в салони...

не зразу усміхнеться чоловік.

2. Інтерактивний конкурс – «Читачі».

Із якого вірша рядки?

А) Крізь верби сонечко сіяє

І тихо гасне. День погас.

І все почило. Сивий в хату

Й собі пішов опочивати.

(«І досі сниться: під горою...»)

Б) Хрестами

І візерунками з квітками

Кругом листочки обведу.

Та й списую Сковороду

Або «Три царіє со дари».

(«А.О.Козачковському»)

В) За що, не знаю, називають

Хатину в гаї тихим раєм.

Я в хаті мучився колись,

Мої там сльози пролились.

(«Якби ви знали паничі ...»)

Г) Зоре моя!

Мій друже єдиний!

І хто знає, що діється

В нас на Україні?

(«Зоре моя вечірняя»,

уривок з поеми «Княжна»).

Д) Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Україну.

(«І виріс я на чужині...»)

Є) Одно – однісіньке під тином
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя!

(«І золотої, й дорогої...»)

3. Міні-дискусія на тему «Чи став би Шевченко знаменитим поетом, якби не був викуплений із кріпацтва?»

4. Назвати дати:

- народження Тараса Шевченка;
- навчання у В.Ширяєва;
- викуп із кріпацтва;
- першої подорожі на Україну;
- другої подорожі у рідний край;
- арешт Т.Шевченка;
- період солдатської каторги в Орській фортеці;
- у Новопетровському укріпленні;
- участь в експедиції О.Бутакова, що досліджувала береги Аральського моря;
- остання подорож на Україну;
- смерть Т.Шевченка;
- перепоховання на Чернечій горі.

5. Тестові завдання.

1. Тарас Григорович Шевченко народився:

- A) у Моринцях, 1814р.;
- Б) Кирилівці, 1814р.
- В) у Черкасах, 1816р.
2. Коли і в кого почав навчатися грамоти Шевченко?
- A) у майстра Ширяєва;
- Б) у Сошенка;
- В) у дяка Рубана.
3. Якого року Шевченка викуплено з кріпацтва?
- A) 1838р.
- Б) 1840р.
- В) 1839р.
4. Коли видана перша збірка Т.Шевченка? Як вона називалася?
- A) 1840р. , «Твори»;
- Б) 1841р., «Гайдамаки»;
- В) 1840р., «Кобзар».
5. Скільки творів увійшло до I видання «Кобзаря»?
- A) 21;
- Б) 8;
- В) 13.
6. Який твір Шевченка відкриває перше видання «Кобзаря»?
- A) «Причинна»;
- Б) «Думи мої, думи мої»;
- В) «Тополя».
7. Хто з названих видатних людей Росії допоміг викупити Шевченка з кріпацтва?

- А) Добролюбов;
- Б) Некрасов;
- В) Жуковський.

8. Назвіть художника, який першим помітив у Шевченка справжній талант живописця і став йому допомагати:

- А) Венеціанов;
- Б) Максимович;
- В) Сошенко.

9. Які нагороди отримав Шевченко, навчаючись в Академії мистецтв?

- А) Золоту медаль;
- Б) 2 срібні і одну золоту;
- В) 3 срібні медалі.

10. Що було справжньою причиною заслання Т.Шевченка?

- А) Поема «Сон»;
- Б) альбом поезій «Три літа»;
- В) участь у Кирило-Мефодіївському товаристві.

11. Період «трьох літ» охоплює роки:

- А) 1843-1845р.р.;
- Б) 1843-1847р.р.;
- В) 1847-1850р.р.

12. Яку назву має серія картин, намальованих після подорожі Шевченка в Україну, на яких відображено історичні місця України, її побут, природу?

- А) «Мальовнича Україна»;
- Б) «Живописна Україна»;
- В) «Спогади про Україну».

V. Підведення підсумків уроку. Узагальнення.

VI. Оголошення результатів уроку.

- Якою людиною постав перед вами Тарас Шевченко?
- Чи збагатили ви свої знання, готуючись до уроку і під час заняття?
- Навіщо ми вивчаємо життя і творчість Шевченка?

VII. Домашнє завдання.

Знати біографію Т.Шевченка, відшукати й записати кілька висловів про Кобзаря; підготувати відомості про творчість поета відповідно до основних періодів.